

Három arckép — egy költői esthez

Három arc. Van, amelyiket megvilágítja az ismeretség fénye, van, amelyik eddig árnyékban maradt. Most rájuk irányul a figyelem reflektora. Három költő lép a szegedi közönség elé a jövő hét keddjén. Két szovjet lírikus: az orosz anyanyelvű Robert Rozsgyesszvenszkij és a kazah Dzsiban Muldagaljev, velük együtt a költőműfordító Rab Zsuzsa, a szovjet költészet méltó tolmácsolója. S mielőtt verseikkel bemutatkoznának, eleve-nejék meg az, amit ez a három költői arckép felidéz.

1.

Robert Rozsgyesszvenszkij a legújabb lírát a hatvanas években máról-holnapra megújító harmincévesek nemzedékéhez tartozott. Ahhoz, amelynek tagjai tíz éve még valamelyest hasonlítottak egymáshoz abban, hogy a költői technika modernizálásával, újszerű közeleti látásmóddal nyerték meg az ifjúság szívét, s amelynek tagjai ma már mindannyian távolodóban vannak az egykori közös lírai alapállástól. (Nem a lényegtől!) Voznyeszvenszkij a képversekig jutott a formai kísérletezés útján, Jevtusenko visszafelé sodródott a hagyományosabb, hosszadalmasabb elbeszélő költői műfajhoz, és Rozsgyesszvenszkij, nos Rozsgyesszvenszkij is távol jár a hajdani, nagyhatású Rekvizitól. A mélység korszaka után nem a magasság, hanem a felszín következett. Verseiből az utóbbi időben kevesebb is jutott el hozzánk magyar fordításban, mint azelőtt. Most rég látott vendégként jön Szegedre, hiszen három éve (kellemes csalódására) ért közönség előtt már adott itt elő verseiből. Első, majakovszkiji hatásokat mutató kötete 1956-ban jelent meg. Most harmincnégy éves.

2.

Dzsiban Muldagaljevről vajmi keveset tud a magyar olvasó, hiszen versei csak kétszeres közvetítéssel juthatnak el hozzánk. Muldagaljev ugyanis kazahul ír. Ötvenéves és megszámlálhatatlanul sok verseskötet alkotója. 1939-ben kezdett

publikálni, aztán csak harcolt: katona volt. Első kötete Zsenisz zsúrján (A győzelem dalai) címmel 1949-ben jelent meg. Egyik legjobb művének az 1956-ban publikált Zsúr turalü zsúr (A dal nem hal meg) című poémáját tartják, amelyben a Szovjetunió Hőseinek, a tatár költőnek, Misza Dzsamiljának alakját mintázza meg. A Kazah vagyok című elbeszélő költeményében forradalmi patetizmussal rajzolja meg a kazah nép történelmi útját Muldagaljev az orosz költészet ihletett tolmácsolója: ő szóltatta meg kazah nyelven Puskin, Lermontovot. 1958–63-ig folyóiratot szerkesztett, azóta pedig a Kazah Irószövetség titkára.

3.

Rab Zsuzsa ennek a költői estnek a házigazdája, hiszen az ő költői-műfordítói bemutatására szánt műsor keretében szólalnak meg — az ő fordításában — a vendég-

költők. Nem először jár Szegeden: fordítás-köteteit, verseskötéit jól ismerik a versbarátok. Különösen a Sárkányöltő — 1965-ben jelent meg —, amelyben közcincse tette az orosz népköltészet legjobb darabjait, az egyházi és vitézi énekek legjavát, és olyan alapot adott az orosz költészet egészének megismeréséhez, amelyre még nem volt példa. Sokan szólnak az ő hangján hozzánk az orosz költészet nagyjai közül, szinte mindenki a mai már negyvenévesek nemzedékéből. Ahogy az ő műfordításai adják a legteljesebb Jeszenyin válogatás alaphangját, úgy Voznyeszvenszkij, a magyar Voznyeszvenszkij sem lehet nélküle elképzelni. S még mennyit nem... A József Attila-díjas Rab Zsuzsa példázata azt, hogy a tehetséges költő és virtuóz műfordító felteveli egymást. Ezt bizonyítja műfordításával és verseivel.

Veress Miklós

A házmester bűvész vagy ki tudja?

A házmester vagy két perce már, hogy elment. Elment és itthagyt. Itthagyt sűrű kételyek között; s bár soha nem áhítottam a találmányi hivatalnak sem a kenyerére, sem a babérjaira; most itt állok; csupa talány a szobám, amikor nincs itt nálam, és vagy két perce már, hogy nem tudom, milyen minőségben keressék fel a házmestert; úgy-e, mint bűvészt, vagy mint feltaláló, vagy csak egyszerűen úgy, mint egy dühös ember.

Kombinálok. A bűvésznek hálás publikum kell. A feltalálónak hálás kivitelező. A dühös embernek türelmes csitító. Ha tudnám, hogy a házmester melyik ezek közül, könnyű lenne a dolgom. Ám én nem tudom.

Kombinálok. Ha bűvész, akkor kitűnő bűvész, mert sehogyan sem tudtam rájönni a trükkjére. Ha feltaláló,

akkor már baj van, mert olyasmit talált fel, mint a felszállni ugyan nem tudó, viszont zenélni tudó repülőgép; a találmány lényege ugyanis az, hogy a házmester valamiféle titkos mágia segítségével mozgathatja a lisztet. Hozott egy tégelyre lisztet, és mozgatta. Lehet, hogy ez valami táv-szuggesztió? Lehet, hogy a házmester mágus lenne mégis? Esküszöm: legalább öt méterre állt a tégelytől, és a liszt mégis mozgott a tégelyben. De az is lehet, hogy én is mágus vagyok csak eddig nem tudtam róla, mert mint már mondtam a házmester vagy két perce már, hogy elment. Normáris: ha én rá nézek a tégelyre, akkor is mozog a liszt.

Van aki mágusképzetbe jár, van olyan is, aki kőénekeslábba. Én gimnáziumba jártam. Ergo: nem lehetek mágus.

Műemlékek a Szovjetunióban

A Szovjetunióban rendkívül nagy becsben tartják a múlt történelmi és kulturális emlékeit, amelyek közül mintegy 200 000-et tartanak nyilván. Különösen gazdagok e téren az Oroszországi Föderáció központi, északi és nyugati területei, Leningrád és környéke, Örményország, Grúzia, Azerbajdzsán, Üzbegisztán, a Balti-köztársaságok, Ukrajna és Beloruszia. A műemlékeket az állam védi. Nemcsak a történelmi múlt értékeit, hanem azokat is, amelyek a szovjet hatalom nagy eseményeinek emlékét őrzik: a forradalom, a Nagy Honvédő Háború emlékeit, a Breszti erődöt — amely ma hadtörténelmi múzeum, csakúgy, mint a sztálingrádi csata hőseinek tiszteletére emelt emlékművet. De a példák csak kiragadottak. Megemlíthetünk továbbá azokat az emlékműveket, amelyeket a fasiszta áldozatainak emeltek a litvániai Pircsujpiszban, a belorusz Hatinyban, a lettországi Szalaspilszben és így tovább.

Emlékműveket avattak a Lenin-centenárium tiszteletére Uljanovszkban és Lenin számvetésének helyén — Susenszkojában, továbbá másutt is. (MTI)

Az igazság hordozóiról

A falujáró és termelőszövetkezeteket szervező agitációs munkáról azt fejtegette a közelmúltban a Délmagyarország Nem hazalunk az igazsággal című cikkében, hogy a népnevelő, felvilágosító munkát mostanában másként csináljuk, mint annak idején. „Eszünkben sincs már házali az igazsággal, esetleg lábatlankodni azért, hogy erőnek erejével szájba rágjuk a politika kétszerkettőjét.”

Valóban így van. Ma más a mondanivaló és más a szavak megjelenésének formája, mint a felszabadulást követő években volt. Akkor történelmi korszakokon át erőszakkal és önkéntesen az emberekbe fojtott, legtöbbször csak a tudata mélyén szunnyadó igazságot kellett világoságra hozni. Azt kellett kimondani, ki-mondatni, életre hozni, hogy a munkások és a parasztok többé nem csak illegális várományosok és gazdái, gyakorló a hatalomnak. Azt, hogy ezzel a véren szerzett hatalommal ezentúl élni kell és jól kell élni vele. Fel kellett rázni a megfélemlítetteket, a tespedőket, asztalhoz kellett invitálni a félszegeket és a magukat kenyérhájjal jóllakottnak érzőket. Újjal kellett nyíltan rámutatni a kizsákmányoló osztályok ittmaradt képviselőire és korteseikre, szándékuk, cselekedeteik ártalmára. A felszabadulás utáni években az igazság szószólói még jó ideig világos határvonalat tudtak rajzolni a dolgozó nép és ellenségeinek érdekei közé. S mert a demokratikus jogok gyakorlásában kevesen voltak jártasak, a közösségi élet pedig dinamikus fejlődést követelt, bizony elég sokáig házalni kellett az igazsággal.

Eppen ezért tisztelet és megbecsülés jár a szocialista demokráciáért igaz szívvel tüzbe dobott 20–25 évvel ezelőtti minden cselekedetnek. Az akkori népnevelők közül az élők többsége ma ugyanannak az igazságnak hordozója, szószólója a közélet legkülönbözőbb posztjaiban. A demagógok vagy a de-

zertáltak elhallgattak — s ez is annak a progresszivitásnak a következménye, amely megsokszorozta a pozitív erőket.

A cikket tovább gondolva: ma másként csináljuk dolgunkat, mert ma merőben más a történelmi helyzet. Teremtői és tudatos élvezői vagyunk az egyre tökéletesebb szocialista demokraciának. A hatalom és a gazdaság szilárd fundamentuma ma már a régebben kezdetleges módon hirdetett igazságnak. De ez a mai állapot sem fenéki tejfő, s az igaz szóval párosuló tettelek éppúgy szükség van, mint „a hősi korszakban”. Gondjaink tartalma egészen más ma, mint volt, s én azt vallom: az igazságot most s legalább olyan határozott következetességgel kötelességünk megmondani, tudatosítani, mint a negyvenes-ötvenes években kellett.

Csakhogy most — a nyomon tovább haladva — másoknak, a közülünk való tévelygőknek és szándékosan rosszat akaróknak a hibáit kell nekik megmondanunk, illetve a közvélemény ítéletére bízunk. Az ellentétek, az igazságtalanságok és a bennük botladozó személyek ma nem feltétlenül a volt ellenséges osztályok tagjai, hanem azok útjára lépett, s életstílusukban utánozni akaró osztályon belüli renegátok.

Ezekkel szemben talán nehezebb — a szövevények szála miatt is — az igazságot hangoztatni és érvényesíteni, de elodázhatatlan és el nem hallgatható kötelesség. Számtalan példa igazolja, hogy személyekkel, csoportokkal, közösségekkel érdekeltségi körökkel szemben milyen hatékony a nyílt, egyenes fellépés. Példák bizonyítják azt is, hogy a korrupció, az önzés, a harcoslás, a kispolgári mentalitás — mint társadalombomlasztó jelenség — éppen ott és akkor éled fel, ahol és amikor közöny vagy álszolidaritás miatt elhallgatják az igazságot. Nem vitatható az sem, hogy az igazság megvallása, hirdetése nem egy esetben áldozattal, a szőlőre nézve hátrányos következményekkel jár. Manapság egyre kevesebb esetben. De az is feladat, hogy az igazmondó igazának és egzisztenciájának mind biztonságosabb pajzsává tegyük ezt a mi sok vihart kiáltó demokracizmusunkat.

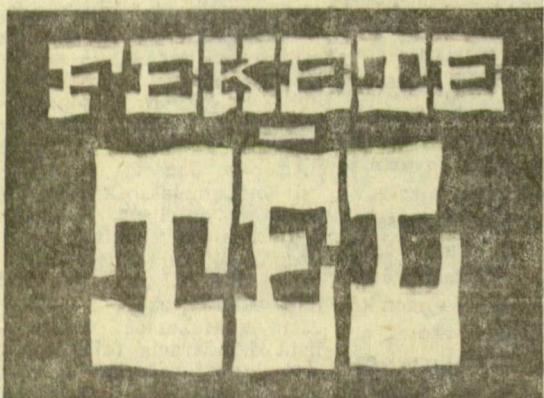
Eszközeink, fórumaink sem a régiek. Nem egyenként, „háznaként” kell meggyőzni az embereket, hanem a tömegek egységes állásfoglalásának egységben való megnyerésére törekedünk. A cikk a pártnapokat, a tömegkommunikációs eszközöket, a baráti, társas összejöveteleket említi sok egyéb „pódius” mellett. Valóban, mindig és mindennél van mód és alkalom a világos beszédre, a tettekre serkentő vélemények hangoztatására. Vitákra, szenvedélyes összecsapásokra, amelyeknek gyümölcse a közös elhatározás és az előrehaladás.

Azt hiszem, mindezek birtokában, most már a magunk ura, gazdálaként, a 20–25 évvel ezelőtti hevületből valamennyit, ismét felelevenítve jobban, bátrabban kell hozzászólnunk a mai dolgokhoz még a saját hűsunkba vágó féjdalmak után is. S utalva az említett cikk azon megállapítására, hogy a pártnapok miatt azért élénk az érdeklődés, mert azokon újságból nem olvasható tájékoztatók is elhangzanak — gondolom, már az is haladás lenne, ha a szavakba formált igazság mindig helyet találna mindenütt, még a nyomtatott szövegekben is. Ennek hiányát leginkább a közéletben, s még jobban az alul található tömeg érzi és kívánja megszüntetni. Azok, akik legelőször vannak.

Dondorosi János

(Folytatjuk)

Gerencsér Miklós

36.

— Rohadjon meg ez a bűdös élet! Az ember gürcöl, vállalja a legpiszkosabb munkát, és akkor ezt kapja! Részegnek nevezik, szemtől szembe, mint egy csavargót.

— A Gestapónak általában megbízhatók az értesülései — vélekedett egykedvűen Demeter.

— Iszok, igenis iszok! Nem kérek se vagyont, se kurvákat, se magas pozíciót! Akinek nem tetszik, az csinálja helyettem! Van itt gumibot elég, lehet verekedni, csak aztán bírják gyomorral!

Ismerték Weinhofer dülő-fülő természetét, mégis váratlanul hatott ez a dühöngéssel határos kifakadás. Demeter már egyáltalán nem ohajtott egykedvű maradni.

— Ideje észhez térded. Folytatni kell a munkát. Szedd össze magad, mert perceken belül kihallgatásra kérektem Balogh Mihályt.

— Kópók az egészre. Még az éjjel agyonlővém mind a tizenegy fickót. Sokkal egyszerűbb, mint a kimerültség csépelni őket.

— Azt mondtam, szedd össze magad — taná-

csolta nyersen a csendőr főhadnagy. — Szükségünk van az ügy törvényes lefolytatására!

Weinhofer merge rohögésbe fordult.

— Ha jól értem, most következik az, amit Prinz őrnagy szerint el kellene magyaráznom. A többiek még hangosabb lélegzetvétellel sem mertek beleszólni a két főnök vitájába. Demeter Zoltán annál nagyobbát sóhajtott, mint egy tűrtöztelve elhatalmasodó idegességét.

— Jól értem. Csak azt nem értem jól, hogy miért kell mellőznünk a te kedvenc módszeredet.

— Csak tudnám, hogy miért éppen a kommunisták a kivételek.

Azzal a jellegzetesen gúnyos-udvarias tekintettel mérte végig Demeter a polgári felderítés parancsnokát, ahogy a foglyokat szöktette a második kihallgatás elején.

— Végtére is, politikai nyomozók lennének. Eből pedig az következik, hogy elvárható tőlünk némi politikai érzék. Azért nem bunkózhajtuk le ezt a tizenegy fickót csak úgy, egyszerűen, mert a vagongyárban tizenegyezer munkás dolgozik. Vagyis mindegyikre pontosan ezer szakj jut.

Demonstrálni illik a szigorú törvényességet, elvégre jogállamban élünk. Még inkább illik vigyázni a munkások hangulatára, elvégre fontosabb a háborús termelés, mint a te rövidített eljárásod. Erről ennyit. Most pedig kérektem Balogh Mihályt elvtársat.

Bede Antal zászlós szó nélkül indult a foyolyért az alagsorba. Weinhofer előkészülte anynyiból állt, hogy kiadást húzott a demizsonjából, míg Faragó az áramfejlesztőgépet igazította kezébe a padlóra.

A fogoly Bede Antal zászlós és Dobrai István őrmester között lépett a szobába. Alig állt meg a szoba közepén. Weinhofer ökölcsapása recscent az orrán. Nyomban előtörtte a vér, de nem esett össze.

— Ne vérezd össze a padlót! — üvöltött rá Dobrai, és ő is a fogoly arcába szállott. Balogh Mihály ettől már a padlóra omlott.

Dobrai menetrendszerűen nyúlt a vizeskannáért, eszméletre locsolta az ájult férfit.

— Alkalmasnak érzed magad a kihallgatásra?

— kérdezte tőle Demeter.

Kabátujjával itatta fel a vért az arcáról Balogh Mihályt. Csontos alkatú, erős izomzatú fiatalember volt, érdes, nyugodt vonásai is arról vallottak, hogy a túrni tudók fajtájához tartozik. Délelőtt már borzalmasan megkínózták. szeme körül duzzanatok sötétlettek, szája feszesre puffadt a ilja danagatoktól.

Válassz nélkül hagyta a kérdést. Demeter ráérsően beszélt hozzá.

— Minden jel szerint te gyártottad Ácsón a rőpcédulákat. Ez annyira biztos, hogy már csak a te becsületszavad hiányzik hozzá. Részemről akár azonnal befejeztednek tekinthető a tárgyalás, ha aláírod a jegyzőkönyvet. Tessék, tiéd a kezdeményezés joga.

Idősebb is, gyengébb is volt Juhász Lajos, a klisé készítője, mégis hallgatni tudott. Balogh Mihály semmiképp nem akarta értelmetlenné tenni az őszülő barát önfeláldozását.

— Nincs mit aláírom.

Demeter lehorgaszott feje a gondterheltség látszatát keltette.

— Pedig tudom, hogy alá fogod írni. Sőt, öröngyve könyörögsz majd, hogy adjunk gyorsan tollat a kezbedbe. Mert amit kaptál, az gyengéd kis szűnyegcipés ahhoz képest, ami a közelben percekben vár rád. Elhamarkodottsággal igazán nem valóldhat. Még egyszer megkérdezem: te gyártottad a rőpcédulákat?

— Nem én gyártottam.

— Engem kizárólag a hazugság képes felbosszantani. Remélem, sikerült tartósan megjelgyezned, hogy milyen vagyok, ha elfog a mérreg. Szóval nem te gyártottad a rőpcédulákat?

— Nem. Sajnálkozva vontá meg a vállát a csendőrtiszt.